DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

Væksten i den samlede produktion blev rekordstor i 1969, hvor udsigten til »skattefri« indtjening forøgede udbuddet af arbejdskraft i et meget betydeligt omfang. Den følgende stærke stigning i indkomsterne gav imidlertid også et sådant efterspørgselspres, at 1969 blev til året med det rekordstore underskud på betalingsbalancen over for udlandet.

Danmarks Statistik har foreløbigt opgjort bruttonationalproduktet til 114,4 mia kr. i 1969, hvilket er en stigning i forhold til 1968 på 13,0 pct. Opgjort i faste priser har stigningen i nationalproduktet været på 7,0 pct.

Det samlede rådighedsbeløb udgjorde imidlertid 116,7 mia kr. Heraf anvendtes 33,1 mia kr. til investeringer svarende til en stigning på 20 pct. i forhold til 1968. Til kollektivt og privat konsum anvendtes i alt 83,6 mia kr. Opgangen i det private forbrug var i årets priser på 11,0 pct., medens det i faste priser er beregnet til 7,5 pct. Det kollektive konsum på 18,7 mia kr. betegner en vækst på 13,5 pct. i løbende og knap 8 pct. i faste priser.

Udviklingen i den danske økonomi i 1969 og udsigterne for indeværende år blev i marts måned belyst i Økonomisk Årsoversigt og i Nationalbankens årsberetning.

UDENRIGSHANDELEN

Efterspørgslen fra udlandet var af en betydelig styrke i 1969 og resulterede i en forøgelse af den samlede eksport af varer og tjenester med 16 pct. eller ca. 3,4 mia. kr. Såvel eksporten af industrivarer som landbrugsvarer og tjenesteydelser bidrog til denne opgang.

Den indenlandske efterspørgsel til forbrug og investering var ligeledes meget kraftig, og væksten i importen under ét blev på knap 18 pct. Alene til byerhvervene gik importen op med over 20 pct. eller omkring 19 pct. i faste priser. Underskuddet på handelsbalancen voksede herved med godt 1500 mill. kr. til 6,3 mia. kr.

Efter nogle år med fald i værdien af den samlede *animalske landbrugs-*

Handelsbalancen

	Indførsel		Udførsel		Merindførsel	
	1968	1969	1968	1969	1968	1969
	Mill. kr.					
Januar	1855	2160	1415	1665	440	495
Februar	1922	2058	1519	1754	403	304
Marts	2024	2358	1791	1870	233	488
April	2117	2416	1600	1907	517	509
Maj	2113	2202	1585	1645	528	557
Juni	1702	2591	1494	2023	208	568
Juli	1969	2202	1486	1600	484	602
August	1786	2126	1546	1607	240	519
September	1978	2610	1740	2022	238	588
Oktober	2187	2483	1739	2010	448	473
November	1983	2410	1693	1934	290	476
December	2544	2886	1773	2145	771	741
I alt	24192	28501	19379	22182	4813	6319

eksport incl. konserves steg denne fra 1968 til 1969 med 236 mill. kr. til i alt 6,3 mia. kr. Af dette beløb udgjorde eksporten af svin, flæsk og kødkonserves 3,3 mill. kr. Specielt for denne gruppe af landbrugsvarer har efterspørgselsstigningen været kraftig i 1969 og har givet sig udslag i mærkbart forbedrede priser, idet produktionen stort set har været uændret. For konserveseksporten har der dog også været tale om en mængdemæssig stigning i 1969, selv om denne har været hæmmet af kvoteringsordningen for råvaretilførsler, der har været gældende hele året.

Eksporten af kvæg og kød voksede fra 870 til 905 mill. kr. i 1969. Fællesmarkedets prisniveau for disse produkter har i 1969 været noget højere end året før, og da orienteringspriserne har været uforandrede opnåedes en betydelig prisgevinst for de udenlandske eksportører. Hertil kommer specielt for de danske eksportører den begunstigelse, der ligger i afgiftsfri eksport af forarbejdningskøer i perioden 1. februar til 15. august, når markedsprisen er højere end orienteringsprisen. Eksportstigningen har alene vedrørt levende kreaturer, medens eksporten af oksekød på linie med udviklingen i de senere år er faldet godt 60 mill. kr. som følge af importafgifterne i Fællesmarkedet.

Den samlede eksport af mejeriprodukter faldt i 1969 til 1315 mill. kr. eller med ca. 40 mill. kr. i forhold til året før. Faldet vedrører i det store og hele smøreksporten, hvis værdi i 1969 ligger ca. 7 pct. under værdien af eksporten i 1968. Såvel mængder som priser har været nedadgående for året som helhed. Værdien af osteeksporten faldt i 1969 med 2 pct. til 380

mill. kr., hvorimod eksporten af fjerkrækød og æg er øget ca. 30. mill. kr.

Den store høst i både 1968 og 1969 medførte, at vor traditionelle kornimport, i 1967 og 1968 af størrelsesordenen 235 og 165 mill. kr., blev vendt til en nettoeksport på 35 mill. kr. i 1969.

Med hensyn til udsigterne for de forskellige dele af landbrugseksporten i 1970 forventer Økonomisk Årsoversigt en fortsat stigning i eksportværdien af svin og flæsk trods udsigten til noget vigende priser på det engelske marked. Ekspansionen af produktionen skulle samtidig give basis for større tilførsler til konservesindustrien og dermed for en stigning i eksporten af kødkonserves. For eksporten af kød og kvæg gør modsat rettede tendenser sig gældende i Fællesmarkedet, men man anser et uændret prisniveau i forhold til 1969 for realistisk i 1970. Værdien af eksporten af mejeriprodukter forventes fortsat at falde, omend i et svagt tempo. Den samlede animalske eksport incl. konserves forventes at gå i vejret i 1970, men i et mindsket tempo og med hovedvægten på gunstige prisforhold i første halvår og forøgede eksportmængder i andet halvår.

I årets to første måneder lå eksporten af svin, bacon og kødkonserves på et betydeligt højere niveau end i de tilsvarende måneder året før.

Det høje vækstempo i *industrieksporten* i 1968 på 22 pct. blev til 20 pct. i 1969. Når der tages hensyn til prisstigningerne andrager væksten i begge år ca. 17 pct. I 1969 var industrieksporten på 12,7 mia. kr. Økonomisk Årsoversigt konstaterer, at stigningen i den danske eksport typisk har været kraftigere end væksten i købslandenes import igennem 1960'erne, men at denne tendens, der blandt andet skyldes en heldig varesammensætning i eksporten, var mindre iøjnefaldende i 1969 end i de fleste tidligere år. Hertil kommer som et andet karakteristisk træk ved industrieksporten i 1969, at stigningstempoet var aftagende igennem året, hvilket i hvert fald for visse brancher afspejler en mere og mere anspændt arbejdskraft- og kapacitetssituation i løbet af året tilligemed virkningen af en meget kraftig efterspørgselsstigning på hjemmemarkedet.

Industrieksportens fordeling på lande undergik en del ændringer i 1969 væsentligst som følge af forskellig udvikling for enkelte produkter med en betydende placering i den samlede eksport. En særlig kraftig vækst i afsætningen af danske industrivarer til udviklingslandene afspejler de begyndende virkninger af statslånene i u-landshjælpen, der er betinget af indkøb i Danmark.

Af den samlede industrieksport i 1969 på 12,7 mia. kr. vedrører 4,8 mia. kr. gruppen maskiner og instrumenter. Eksporten heraf androg i 1968 3,9 mia. kr. Det meget betydelige vækstempo kan især henføres til en række elektriske artikler. Blandt de øvrige grupper af industrivarer var eksportstigningen betydelig inden for den kemiske sektor og visse dele af tekstil- og beklædningsindustrien.

Kvantumindeks og indeks for enhedsværdier i udenrigshandelen

	Kvantumindeks				Indeks for enhedsværdier			
	Indførsel		Udførsel		Indførsel		Udførsel	
	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969
	1965 = 100							
1. kvartal ..	108	126	116	124	108	107	101	108
2. kvartal ..	111	135	116	131	107	108	103	107
3. kvartal ..	110	131	117	125	107	109	104	108
4. kvartal ..	128	146	126	137	108	111	107	112
Hele året ..	114	134	119	129	107	109	104	108

Anm.: Ekskl. skibe og fly.

Med det aftagende vækstempo igennem 1969 in mente antages en vækst i industrieksporten på 15 pct. eller 1,8 mia. kr. at være opnåelig i 1970, dersom den indenlandske efterspørgsel ikke bliver for kraftig. I de to første måneder af året androg værdien af industrieksporten (excl. skibe) knap 2,1 mia. kr. mod godt og vel 1,7 mia. kr. i de tilsvarende måneder året før.

Eksporten af *skibe* beløb sig i 1969 til 655 mill. kr., en stigning på 220 mill. kr. i forhold til 1968. I 1970 skulle de planlagte afleveringer til udlandet betinge en yderligere eksportstigning af størrelsesordenen 350 mill. kr. Også nettoeksporten af *tjenesteydelser* var præget af en betydelig vækst i 1969, der i 1970 må antages at blive dæmpet noget. Nettofragtindtægterne skønnes at være gået i vejret med omkring 15 pct., og omslaget i turistbalancen i retning af voksende overskud blev yderligere forstærket. Også denne tendens forventes fortsat i 1970 blandt andet på grund af revalueringen af den tyske mark.

Den betydelige indenlandske efterspørgsel i 1969 har medført en kraftig opgang i *importen,* der i alt har beløbet sig til 28,5 mia. kr. mod 24,2 i 1968 svarende til en stigning på 17,8 pct. mod 10,6 pct. året før. Stigningstakten i importværdien har holdt sig i januar og februar 1970, i hvilken periode merimporten har andraget 1360 mill. kr. mod 800 mill. kr. i de samme måneder af 1969.

Når bortses fra importen af brændsel, der har været præget af prisfald, og importen af råvarer til landbruget, har der været betydelige stigninger inden for alle varegrupper. Importværdien af råvarer og halvfabrikata til byerhvervene steg med omkring 24 pct. og indførslen af færdigvarer og motorkøretøjer med henholdsvis 25 pct. og knap 30 pct. i forhold til året før. Økonomisk Årsoversigt påpeger, at der i en længere årrække har været en tendens til, at importen til byerhvervene gik hurtigere i vejret end pro-

duktionen. I år med særlig kraftig produktionsstigning, f. eks. 1969, er importen steget næsten dobbelt så hurtigt som produktionen, hvorimod man i perioder med mindre stærk produktionsstigning finder stigningstakter i importen på halvanden gang produktionen. Til forklaring heraf peges blandt andet på, at efterspørgselsfremgangen i et sådant konjunkturforløb er særlig stærk for varegrupper, hvor importindholdet er stort, f. eks. maskininvesteringer og biler, hvortil kommer at leveringsfrister i den indenlandske poduktion kan give sig udslag i omlægning til import, ligesom lagertilpasning til voksende produktion virker i retning af en forøget importtilvækst.

Medens der for 1969-importen under ét kun var tale om prisstigninger på 1–2 pct. forventes de stigende råvarepriser i sidste halvdel af 1969 at slå fuldt igennem i 1970-importen, hvor der som helhed må regnes med en stigning på 3–4 pct. i forhold til 1969. Sammen med de voksende rentebetalinger og gaveydelser til udlandet skulle prisforholdene medføre en stigning i importen af størrelsesordenen 1 mia. kr. i 1970. En aftagende stigningstakt i specielt den indenlandske efterspørgsel skulle med de specielle forhold i 1969 i erindring pege i retning af en moderat opgang i importen i 1970, der specielt i andet halvår ventes stærkt dæmpet. På baggrund af en forventet stigning i de samlede eksportindtægter af størrelsesordenen 2,5 mia. kr. skulle der således være udsigt til »nedadgående tendens i underskuddet på de løbende poster.«

BETALINGSBALANCEN

Et af de mest karakteristiske træk i den danske økonomi i 1969 var det rekordhøje betalingsbalanceunderskud på 3,1 mia. kr., svarende til knap 13 pct. af den løbende valutaindtjening i samme år. Året før var underskuddet på 1,8 mia. kr. Problemerne omkring underskuddet på betalingsbalancen har derfor ganske naturligt fået en dominerende placering i såvel

Indeks for bytteforholdet i udenrigshandelen
1965 = 100

	1968	1969
1. kvartal	94	101
2. kvartal	96	99
3. kvartal	97	99
4. kvartal	99	100
Hele året	97	99

Anm.: Ekskl. skibe og fly.

Den løbende betalingsbalance i 1960'erne

Mill. kr.	Handels-balance	Tjeneste-balance	Andre løbende betalinger, netto			I alt løbende balance
			Renter og udbytter	Gave-ydelser	Andet[1]	
1960	÷2269	1831	33	÷ 20	18	÷ 407
1961	÷2437	1731	÷ 35	÷ 23	9	÷ 755
1962	÷3350	1743	÷ 17	÷ 33	–	÷1657
1963	÷1698	1959	÷ 58	÷ 38	–	165
1964	÷3632	2377	÷ 65	÷ 43	–	÷1363
1965	÷3721	2647	÷ 89	÷ 55	–	÷1218
1966	÷4065	2829	÷122	÷ 95	–	÷1453
1967	÷4603	2857	÷166	÷125	33	÷2004
1968	÷4813	3134	÷240	÷146	227	÷1838
1969	÷6319	3694	÷325	÷212	15	÷3147

1) I 1960 og 1961 visse erstatningsbeløb. I 1967–69 kursfortjeneste på valutaterminsforretninger.

Nationalbankens årsberetning som Økonomisk Årsoversigt, som indeholder et særligt kapitel, der belyser betalingsbalanceudviklingen i 1960'erne jfr. tabellen, der er gengivet fra årsoversigten.

Den samlede valutalikviditet udgjorde ved udgangen af 1969 3,1 mia. kr., hvilket er 0,6 mia. kr. mindre end på samme tidspunkt året før. Den resterende del af betalingsbalanceunderskuddet blev dækket gennem nettokapitalimporten, der således udgjorde 2,5 mia. kr. Mulighederne herfor må naturligvis bero på udviklingen og lånevilkårene på de internationale kapitalmarkeder. Som det fremgår af tabellen over betalingsbalancen i 1968 og 1969 var underskuddet i første halvår af 1969 dobbelt så stort som året før. Der blev endvidere ikke i årets første kvartal optaget offentlige lån på det internationale kapitalmarked, hvilke sammen med direkte investeringer her i landet har dækket omkring to trediedele af finansieringsbehovet. Valutauroen i denne del af året forstærkede opgangen i det internationale renteniveau, og dette gav anledning til en betydelig omlægning af de kommercielle kreditter fra udenlandsk til indenlandsk finansiering, hvor forholdene tilmed var gunstige som følge af god likviditet i banksystemet. Ved udgangen af marts forhøjedes diskontoen fra 6 til 7 pct. og den 12. marts til 9 pct., samtidig med at Nationalbanken traf en række andre foranstaltninger med henblik på en styrkelse af valutalikviditeten. Det følgende omsving i den private kapitalimport blev særlig udtalt efter DM-revalueringen i den sidste del af året, og i 4. kvartal skete der en forbedring af den internationale likviditet med 690 mill. kr.

Betalingsbalanceunderskuddet er udtryk for, at den indenlandske opsparing er for lille til at finansiere investeringerne, og at man derfor gennem kapitalimport må låne af udlandets opsparing. Dette har i 60'erne

Betalingsbalancen i 1968 og 1969

Mill. kr.	1968				1969			
	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.
Løbende balance	÷250	÷610	÷215	÷760	÷590	÷985	÷815	÷760
Langfristet nettokapitalimport	105	185	625	335	35	725	140	375
I alt	÷145	÷425	410	÷425	÷555	÷260	÷675	÷385
Danske virksomheders kommercielle kreditter i udenlandske banker	÷45	115	÷ 60	÷145	÷205	÷185	÷ 55	480
Andre kortfristede kapitalbevægelser, fejl, udeladelser, netto	95	÷ 65	190	425	55	÷ 55	655	595
Forøgelse af international likviditet, netto	÷95	÷375	540	÷145	÷705	÷500	÷ 75	690

muliggjort den betydelige strukturtilpasning fra landbrug til industri. Denne udvikling er imidlertid nu ført så langt, at problemet må anskues fra en lidt anden synsvinkel. I Økonomisk Årsoversigt hedder det således: »Med den industrielle udvikling, der er sket i Danmark i 60'erne, og med industriens dominerende plads i valutaindtægterne, er strukturproblemerne i udenrigshandelen nu af aftagende betydning. Man må formentlig nu først og fremmest fæste opmærksomheden ved nødvendigheden af at tilvejebringe en varig stigning i den samlede private og offentlige opsparing i forhold til nationalproduktet«.

I Nationalbankens årsberetning hedder det: »Den omfattende frigørelse, der efterhånden er sket af det internationale betalingssamkvem sammenholdt med Danmarks meget betydelige kortfristede udenlandske gæld, medfører, at tillid til kronens paritet og bedre ligevægt på betalingsbalancen må tilkendes en væsentlig højere placering i den politiske målsætning, end det har været tilfældet i 1960'erne. Dette er en forudsætning for, at vi kan opretholde det frie handels- og betalingssamkvem med omverdenen, som er nødvendig for den reelle økonomiske fremgang.«

»Underskuddet på betalingsbalancen er imidlertid så stort, at det vil kræve flere års målbevidst indsats at få det elimineret. Denne indsats er nødvendig, hvis vi skal undgå pludselig at blive konfronteret med krav udefra om en så hurtig forbedring, at der bliver væsentlig risiko for en betydelig stigning i ledigheden.

I denne periode må det være klart, at den pengepolitiske bevægelsesfrihed er yderst begrænset. Det vil ikke være muligt at foretage væsentlige lempelser i pengepolitikken, og det vil være nødvendigt at opretholde et renteniveau, der er mærkbart højere end i de fleste andre industrilande.«

PENGE- OG KREDITFORHOLDENE

De første måneder af 1969 var præget af en lempelig penge- og kreditpolitik, men året endte med en relativ stram politik. Denne omvurdering indtraf i marts og forstærkedes i maj måned. I 1968 ophævedes obligationsrationeringen, og Nationalbanken foretog i årets første måneder støttekøb med henblik på en rolig afvikling af rationeringsordningen. Obligationskøbene medførte imidlertid en betydelig likviditetsudvidelse, som blandt andet gav plads for den tidligere nævnte omlægning af udenrigshandelens kreditfinansiering fra udlandet til danske banker. I den resterende del af året forholdt Nationalbanken sig neutral på obligationsmarkedet. Endvidere forhøjedes diskontoen i to tempi til de nuværende 9 pct., ligesom det ved forhandlinger mellem de private banker og Nationalbanken blev besluttet at forhøje deponeringssatsen for indlånsstigninger fra 10 til 30 pct. for indlånsstigninger efter 30. april 1969. Nationalbanken henstil-

Nettotilgang af børsnoterede obligationer

	1968	1969	1970
Januar	357	949	485
Februar	605	1208	886
Marts	596	1540	917
April	495	1101	
Maj	693	864	
Juni	548	873	
Juli	623	817	
August	885	769	
September	911	918	
Oktober	1247	855	
November	1200	1047	
December	1105	835	
Hele året	9265	11776	

lede samtidig at bankerne var tilbageholdende med udlån specielt til bygge- og anlægssektoren. Bankernes udlån voksede dog fortsat kraftigt igennem sommeren. Fra 26 mia. kr. i udlån ultimo marts til 28 mia. kr. ultimo juni, og Nationalbanken indskærpede derfor igen i juli og september måned aftalen om at holde igen. De private bankers kreditgivning i form af byggelån androg i 1969 knap 20 pct. af deres samlede udlån og har udgjort en hastigt voksende andel siden midten af 60'erne. Ved udgangen af december måned var bankernes udlån 29,7 mia. kr., og i de første tre måneder af 1970 er niveauet stort set uændret. Da indlånene samtidig har været en smule vigende har likviditetsforholdene i banksystemet i årets første kvartal været præget af stramhed. Samtidig har usikkerheden omkring de likviditetsmæssige virkninger af overgangen til kildeskattesystemet formentlig manet til forsigtighed. I perioden april 1969–marts 1970 er de private bankers udlån vokset med 14,7 pct. eller 3,8 mia. kr. I samme periode er sparekassernes udlån vokset med 1,4 mia. kr. Ultimo 1969 var der i henhold til deponeringsaftalerne bundet 2,9 mia. kr. for banker og sparekasser under ét. Heraf vedrørte 0,9 mia. kr. sparekassernes bindinger. De samlede indlån i banker og sparekasser udgjorde ultimo 1969 knap 43 mia. kr. fordelt med 13,3 mia. kr. på sparekasser og 29,7 mia. kr. i de private banker.

Nettotilgangen af børsnoterede obligationer steg i 1969 med 11,8 mia. kr., hvilket er 2,5 mia. kr. mere end tilvæksten i 1968. Ultimo 1969 udgjorde den cirkulerende mængde af børsnoterede obligationer herefter 73,9 mia. kr. I de tre første måneder af indeværende år har nettotilgangen været på ca. 2300 mill. kr. mod 3700 mill. kr. i de samme måneder året før, der imidlertid var stærkt præget af obligationsrationeringens afvikling.

DE OFFENTLIGE FINANSER

Vurderingen af de offentlige budgetter er blevet vanskeliggjort i betydelig grad af de seneste års omfattende reformer på såvel indtægts- som udgiftssiden.

Merværdiafgiften, der indførtes fra 3. juli 1967 og forhøjedes fra 10 til 12½ pct. fra april 1968, har således for første gang vist sig i sit fulde omfang på statsregnskabet for 1969–70, i hvilket år også landbruget afregnede moms for første gang vedrørende et helt år. På grund af kreditfristerne er der således forskel på de beløb, skatteyderne betaler og de beløb, der føres til indtægt hos staten. Momsprovenuet blev i 1969–70 6,8 mia. kr. og skønnes at vokse til 7,0 mia. kr. i 1970–71.

Tilsvarende forhold vil gøre sig gældende med overgangen til kildeskat, der har påvirket de offentlige budgetter i både 1969–70 og 1970–71, men hvis fulde virkning først vil vise sig i 1971–72, hvor der for første gang indgår restskat til det offentlige i fuldt omfang.

Betragtes statens og kommunernes udgifter hver for sig, vil virkningerne af byrdefordelingsreformen fra 1. april 1970 have påvirket fordelingen af udgifterne mellem staten og kommunerne til de forskellige formål. En mindre del af denne reforms virkninger vil imidlertid også først vise sig i 1971–72.

Det offentliges indtægter ved *personbeskatningen* steg i 1967–68 med 12 pct. og i de følgende år med henholdsvis 23 og 13 pct. (1969–70). I 1970–71 er stigningen anslået til 35 pct. Baggrunden herfor er blandt andet en forskel på omkring 30 pct. mellem den forventede slutskat for 1970 og de pålignede beløb for 1969–70. Ved overgangen til kildeskat sker der således en fremrykning af indkomstgrundlaget, der dog modificeres af den ændrede hustrubeskatning og forhøjede personfradrag ved beregningen af den kommunale skatteudskrivning. Provenuet vokser tillige som følge af ophævelsen af de særlige nedslagsregler for folkepensionister. Til gengæld forhøjes pensionsudgiften.

Ved vurderingen af udviklingen i det offentliges indtægter gennem personbeskatning må der tages hensyn til, at overgangen til opkrævning af kildeskat samtidig har medført ændringer i den måde, hvorpå skatterne indtægtsføres. Under det hidtidige opkrævningssystem forestod kommunerne opkrævningen, og disse afregnede de pålignede skatter kvartalsvis med staten i midten af månederne september, december, marts og juni. Københavns kommune foretog dog løbende afregning af de faktisk indbetalte statsskatter. Under kildeskattesystemet, hvor indbetalingerne af hele personskattebeløbet foregår til kildeskattedirektoratet, indtægtsføres såvel stats- som kommuneskatter på statsregnskabet. Udbetalingen af den kommunale skatteandel finder sted i tolvtedelsrater på grundlag af kommunernes udskrivning for det pågældende regnskabsår. Der vil imidlertid

være forskel på de til staten faktisk indbetalte kommuneskattebeløb og de af kommunerne budgetterede, hvorfor der i november i det følgende år skal ske en efterregulering. Kommunernes regnskaber vil indeholde såvel de udbetalte tolvtedelsrater som efterreguleringen og vil derfor afvige fra de i tabellen anførte skatteindtægter. Når bortses fra specielle problemer omkrig afviklingen af restancer og Københavns kommunes særlige afregning vil statsregnskabets provenu for finansåret 1969–70 stort set være sammensat af et kvartals skat vedrørende skatteåret 1968–69, to kvartaler vedrørende 1969–70 og et kvartals kildeskatteprovenu med fradrag af tre måneders forskudsudbetaling af kommunale personskatter. Det ene kildeskattekvartals indbetalinger vil være sammensat af tre rater B-skat, der indbetales løbende i ti rater med juli og december som skattefri måneder, og to måneders indbetalinger af A-skatter, som arbejdsgiverne indbetaler i måneden efter skattetrækket hos lønmodtagerne. Lønmodtagernes disponible indkomster vil således være reduceret med en måneds mere skat end statsregnregnskabet vil udvise. Statens skattetræk hos offentligt ansatte og pensionister vil fremstå som en ekstraordinær indtægt på kapitalregnskabet.

Som en følge af det forskellige opkrævningsmønster under det gamle opkrævningssystem og under kildeskattesystemet har overgangen også betydet ændrede likviditetsforhold i kommunerne. Kommunernes opkrævning af statsskatter, som først afregnedes med staten hvert kvartal, og hyppigt på et tidspunkt, hvor kommunerne allerede havde påbegyndt opkrævningen for det følgende kvartal, gav disse en driftskapital. Da der kun skulle opkræves statsskatter for første halvår af skatteåret 1969–70 standsede indbetalingerne i de hurtigst opkrævende kommuner allerede i oktober måned 1969 samtidig med at den sidste afregning af skatten til staten skulle finde sted den 15. december. For at hjælpe kommunerne over dette likviditetstab blev der mod sædvanlig rentetillæg givet henstand med afregningen af en trediedel af statsskatten til 15. marts 1970. Som permanent ordning fik kommunerne fra 1. januar udbetalt 100 pct. refusion på udgifterne til børnetilskud og denne udbetales kvartalsvis forud. Under kildeskattesystemet vil kommunerne endvidere få fordel af, at staten kommer til at bære byrden ved skatterestancer også for den kommunale skatteandels vedkommende.

Både kildeskattesystemet og byrdefordelingsreformen medfører, at likviditetsmønstret for statens ind- og udbetalinger får et noget andet udseende i 1970–71, hvortil kommer virkningen af specielle likviditetsarrangementer mellem staten og kommunerne i dette år på grund af overgangsproblemer i forbindelse med de to reformer.

Provenuet af *andre forbrugsafgifter og told* er i 1969–70 vokset med ca. 1 mia. kr., hvoraf ca. 700 mill. kr. skønnes en følge af omsætningsfremgangen på de afgiftsbelagte varer. Godt 300 mill. kr. er virkningen af den forhøjede tillægsafgift på benzin fra slutningen af maj måned, forhøjelsen af

De offentlige finanser

Mill. kr.	1968-69	1969-70	1970-71
Oms og moms	5300	6800	7000
Andre forbrugsafgifter og told	8425	9440	9900
Personskatter, folkepensionsbidrag og arveafgift	15740	17795	24085
Selskabsskatter	940	985	1035
Ejendomsskatter	1675	1740	2240
Kontingenter og arbejdsgiverbidrag	1755	1910	2075
Diverse indtægter	795	525	715
I alt indtægter	34630	39195	47050
Folke-, invalide- og enkepension	5560	6330	7395
Børne- og persontilskud	1330	1235	1490
Arbejdsløshed og arbejdsanvisning	705	680	655
Andre sociale udgifter	6840	7930	8465
Landbrugsordninger	990	1050	1130
Undervisning m. v.	5030	5850	6260
Civile driftsudgifter i øvrigt	5305	5935	6180
Vejanlæg og vejvæsen m. v.	1995	2210	2315
Civile anlægsudgifter, ekskl. veje	3310	4160	4500
Forsvar og civilforsvar	2415	2595	2730
Reserve til merudgifter ved pris- og lønstigninger	–	–	2950
Bevillingsreserver på statsbudgettet	–	–	110
Nye udlån fra staten	610	700	800
Kapitalbetalinger til udlandet	100	155	170
I alt udgifter	34190	38830	45150
Overskud	440	365	1900
Heraf:			
Staten	600	705	2525
Kommunerne	÷725	÷1010	÷1215
De sociale sikringsordninger	565	670	590

Anm.: Udgifterne i 1970-71 er anført i det i april 1969 gældende løn- og prisniveau, der typisk er 2 à 3 pct. lavere end det gennemsnitlige for 1969-70.

vægtafgiften og ændringerne i omsætningsafgiften af visse motorkøretøjer. Fuldtårsvirkningen heraf anslås til ca. 600 mill. kr. og vil fremkomme i 1970-71. Herudover er der kun regnet med en minimal opgang i afgiftsprovenuet i indeværende finansår i forhold til 1969-70.

På grund af det relativt store lønindhold i de offentlige udgifter er væksten i disse i høj grad præget af lønudviklingen og dermed af antallet af udløste pristalsportioner i de enkelte finansår. Af de samlede offentlige udgifter i 1970-71 på 45,2 mia. kr. anslås Økonomisk Årsoversigt, at 13,2 mia. kr. vedrører gruppen større indkomstoverførsler, og ca. 0,5 mia. kr. gaver og

lån til udlandet, medens resten, 31,3 mia. kr., er udgifter til løn og varekøb. Udgiften hertil voksede i 1969–70 med ca. 14 pct. Blandt andet som en følge af, at der i dette år kun udløstes én portion dyrtidstillæg og at tjenestemandsreformen får fuld lønmæssig virkning i sidste halvdel af 1970–71, antages væksttempoet at gå noget i vejret. Den reale stigning i det offentliges udgifter til løn og varekøb har på linie med udviklingen i de foregående år andraget 6–7 pct. i 1969–70.

I modsætning til staten har kommunerne traditionelt et underskud på drifts- og anlægsregnskabet, og det kommunale investeringsomfang bliver herved en funktion af forholdene på kapitalmarkedet. Herudover består det kommunale finansieringsbehov af udgifter til køb af fast ejendom. I 1969–70 voksede de kommunale vejudgifter med 17 pct., og i 1970–71 forudser årsoversigten en stigning af tilsvarende størrelsesorden svarende til godt 1 mia. kr., men med anførelse af en betydelig usikkerhed på grund af kommunalreformens indkøring og den ved byrdefordelingsreformen nedsatte automatiske vejrefusion. Statens egne udgifter til vejanlæg (dvs. fraset udgifter til refusion af kommunernes udgifter) har været af stort set samme omfang siden 1967–68.

De øvrige kommunale investeringer voksede i 1969–70 med mere end 30 pct. På dette område antages væksttempoet at tage betydeligt af i 1970–71 som følge af overgangsproblemer i forbindelse med kommunalreformen og begrænsningerne i den kommunale låntagning. Med virkning fra 1. april 1970 har indenrigsministeriet fastsat betydelige indskrænkninger i den kommunale låntagning, ligesom der sker en afkortning af løbetiden for kommunale lån med det sigte at nå frem til en forøgelse af kommunernes selvfinansiering.

Blandt andet på baggrund af et ventet lavere investeringsomfang i kommunerne ventes det, at den reale vækst i det offentliges efterspørgsel efter varer og arbejdskraft vil falde fra 8–9 pct. i 1969 til ca. 6 pct. i indeværende år.

INDKOMSTER, PRISER, FORBRUG OG INVESTERING

De samlede *pengeindkomster* skønnes at være vokset med godt og vel 12 pct. fra 1968 til 1969. Timefortjenesten for arbejdere i byerhvervene har været godt 11 pct. højere i 1969, men ugefortjenesten ca. 1 pct. mindre som følge af arbejdstidsforkortelsen fra 1. juni 1968. For tjenestemænd og andre offentligt ansatte har indkomststigningen været en hel del mindre. Når der tillige tages hensyn til udviklingen i den samlede beskæftigelse, skønnes de samlede lønindkomster at være vokset med 13 pct. i 1969. De større transfereringer fra det offentlige steg i 1969–70 til knap 11 mia. kr. eller med 1 mia. kr. Stigningen i den dominerende af posterne, de sociale

pensioner, gik i vejret med næsten 14 pct. til 6,2 mia. kr., hvorimod landbrugsstøtten var af stort set uændret omfang.

På basis af udviklingen i priser, omkostninger og omsætning antages pengelønstigningen for de selvstændige i byerhvervene at have været af stort set samme størrelse som lønmodtagernes, men med stærke variationer fra branche til branche. Efter fald og stagnation i de foregående år har de selvstændige landbrugeres indkomststigning i 1969 været ikke mindre end 25 pct. Stigningen i kontantindtjeningen anslås til 20 pct. Den markante ændring er en følge af to års god høst og en betydelig forbedring i salgsindtægterne på hjemmemarkedet. Således forhøjedes hjemmemarkedspriserne i marts og oktober, efter at aftalen med regeringen om fastfrysning af priserne til udgangen af februar 1969 var blevet ophævet. Fra samme tidspunkt bortfaldt kompensationen på 125 mill. kr. for denne fastfrysning af hjemmemarkedspriserne i et år.

I 1970 anslås de samlede pengeindkomststigninger til 11,5 mia. kr. svarende til en stigning på en halv snes procent. Timelønningerne til arbejdere i byerhvervene skønnes at gå op med ca. 9 pct. under forudsætning af udløsning af en reguleringsportion efter såvel januar- som juli-pristallet. Blandt andet som følge af, at tjenestemandsreformen får fuld lønmæssig virkning i 1970, skulle indkomststigningen for offentligt ansatte blive på ca. 10 pct. Indkomstoverførslerne fra det offentlige er budgetteret at skulle stige med ca. 20 pct. først og fremmest på grund af, at pensionisterne har fået kompensation gennem forhøjede pensioner for beskatningen af en større del af deres indtægter efter overgangen til kildeskat. Indkomsterne for såvel byerhvervenes som landbrugets selvstændige må ventes at blive væsentlig svagere i 1970.

Fra 1968 til 1969 steg de *disponible indkomster* med 11–12 pct. efter en forøgelse af de direkte skatter på omkring 15 pct. Stigningen var dermed dobbelt så stor som i 1968. Den *disponible realindkomst* anslås at være vokset med omkring 8 pct. i 1969 mod 0 året før. Opgangen i det *private forbrug* målt i faste priser var af samme størrelsesorden. Trods en del usikkerhed omkring virkningerne af kildeskatten vil der i 1970 blive tale om en betydelig opgang i den direkte beskatning. Stigningen i pengeindkomsterne på 11,5 mia. kr. vil således blive reduceret med omkring 6 eller 8 mia. kr. alt efter, om man betragter den løbende skatteindbetaling eller slutskatten for 1970. På baggrund af forventede prisstigninger på det private forbrug af størrelsesordenen 2,5 mia. kr. svarende til ca. 4 pct. konstaterer årsoversigten, at spillerummet for en udvidelse af det private konsum i 1970 vil være begrænset. Det anses dog for sandsynligt, at den dæmpede stigningstakt først gradvis vil slå igennem i løbet af året. Den reale forbrugsstigning skønnes reduceret til omkring 2 pct.

Reguleringspristallet for januar blev 137,6, hvilket er en stigning på 2,5

Indeks for detailomsætningen
1961 = 100

	Januar–februar	Marts–april	Maj–juni	Juli–august	September–oktober	November–december
1968	163	175	181	187	180	223
1969	178	189	201	206	206	247
Stigning i pct. .	9	8	11	10	14	11

points i forhold til oktober 1969. Udløsningen af en dyrtidsportion var sikret ved 135,5. Af stigningen i reguleringspristallet hidrører 0,6 points fra den halvårlige indregning af boligposten, medens den resterende stigning for halvdelens vedkommende, 0,8 points, skyldes stigende fødevarepriser. Denne prisopgang er fortsat i månedsindeksene frem til og med marts. Februarindekset steg 1,0 points, og fra februar til marts var stigningen på 0,8 points.

Råvareprisindekset, der belyser prisudviklingen for importerede råvarer, og som har importværdierne i 1969 som vægte, er med 1969 gnstl. = 100 beregnet til 107 i januar og februar. Prisstigningerne har især været betydelige for rå kaffe, koks og de fleste metaller.

På trods af »skattehullet« i årest sidste måneder steg detailomsætningen kun med 11 pct. i november–december, imod en stigning på 14 pct. i den foregående to-måneders periode. Også indregistreringen af personbiler aftog i styrke i den sidste del af året, og i de første tre måneder af 1970 er antallet af nyregistrerede personbiler godt 2000 mindre end i de samme måneder i 1969.

Den kraftige forbrugs- og eksportstigning i 1969 har sammen med de lempelige kreditvilkår i slutningen af 1968 og begyndelsen af 1969 været medvirkende til væksten i *de samlede bruttoinvesteringer* i 1969 på ca. 13 pct. i faste priser. Industriens faste investeringer synes at være steget med 15 pct. og landbrugets samlede investeringer med godt 10 pct. i forhold til 1968. De offentlige investeringer viser opgang på 15 pct. Afhængig af tidspunktet for dæmpningen i det private forbrug ventes investeringstempoet at blive afløst af en vigende tendens i løbet af 1970.

Investeringerne i boligbyggeri forventes at blive af stort set samme omfang i 1970 som i 1969, hvor niveauet var meget højt. Ved indgangen til 1970 var der ca. 62.000 lejligheder under opførelse eller godt 5000 flere end på samme tidspunkt året før. Der påbegyndtes i 1969 ca. 9000 flere lejligheder, samtidig med at det gennemsnitlige areal pr. bolig steg meget stærkt. Sammenholdes dette, når man til en stigning i investeringerne i boligbyggeri målt i faste priser på ikke mindre end 30 pct. Væksten har været

speciel kraftig for parcelhusbyggeriet, der voksede med knap 12.000 huse til ca. 32.000 huse i 1969.

PRODUKTION OG BESKÆFTIGELSE

Væksten i den samlede produktion blev i 1969 7 pct. eller dobbelt så stor som året før. Forudsætningen herfor har først og fremmest været den ekstraordinær store tilgang til arbejdsstyrken. Muligheden for »skattefri« indtjening har været hovedårsagen til, at tilgangen til arbejdsstyrken blev dobbelt så stor i 1969 som normalt. Stigningen i den beskæftigede arbejdsstyrke har været omkring 40.000 personer og nettotilgangen til arbejdsstyrken 33.000, idet antallet af ledige personer er reduceret med ca. 7000 til 28.000.

Væksten i industriproduktionen anslås til godt 11 pct. i 1969 med særlig kraftig stigning inden for jern- og metalindustri og kemisk industri. Industriens beskæftigelse øgedes med godt 16.000 personer. Ved udgangen af november måned 1969 var antallet af ansatte i industrien 385.000, hvilket var 5 pct. mere end i samme måned året før. I byggesektoren var produktionsstigningen af stort set samme størrelse som i industrien, og i de tjenesteydende erhverv antages den at have udgjort 7–8 pct.

Virkningerne på udbuddet af arbejdskraft af overgangen til kildeskat er vanskelige at forudsige med nogenlunde sikkerhed, da modsat rettede tendenser kan tænkes at gøre sig gældende. Interessen for ekstraarbejde kan falde, men systemet gør det på den anden side nemmere at overskue de skattemæssige følger heraf og ikke mindst at afvikle disse. Ændringerne i hustrubeskatningen kan tænkes at virke stimulerende, men chancen for at komme ud af arbejdsmarkedet uden et skattemæssigt efterslæb kan i hvert fald i den første tid tænkes at virke i modsat retning. Der er dog næppe tvivl om, at tilgangen til arbejdsstyrken i 1970 vil blive væsentlig mindre end i 1969, og årsoversigten antager, at mulighederne for produktionsforøgelse i indeværende år er begrænset til en produktivitetsforøgelse, der antages at være af størrelsesordenen 3–4 pct. af nationalproduktet.

Den betydelige nedgang i antallet af arbejdsløse i 1969 er fortsat i de første tre måneder af 1970. På trods af forholdsvis streng og lang vinter har ledighedsprocenten ved så godt som alle ugeopgørelser ligget under niveauet for 1969.

Konjunkturbarometret for industrien viser, at forventningerne til årets første kvartal ikke er blevet helt opfyldte. Produktionen er kun steget meget svagt, hvorimod beskæftigelsen er gået en del i vejret, og 50 pct. af virksomhederne har givet udtryk for, at de havde mangel på arbejdskraft. Manglen synes at gælde såvel faglært som ikke-faglært arbejdskraft. Svarende til forventningerne blev indgangen af ordrer fra hjemmemarkedet

De enkelte ugeopgørelser over ledigheden

Dato for opgørelsen		Antal ledige						Samlet ledighedsprocent	
		Arbejdsmænd		Byggefag		I alt			
1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970
		Antal personer						Pct.	
8/1	7/1	37.565	30.711	6.314	4.656	64.625	50.352	8,2	6,2
15/1	14/1	36.520	29.256	5.239	3.675	61.240	46.556	7,8	5,7
22/1	21/1	36.369	29.089	5.169	3.866	60.530	46.378	7,7	5,7
29/1	28/1	35.176	29.996	5.617	3.694	59.185	46.270	7,5	5,7
5/2	4/2	31.401	30.586	4.191	3.826	53.709	46.918	6,8	5,8
12/2	11/2	35.982	30.434	5.707	3.989	59.554	46.911	7,5	5,8
19/2	18/2	38.855	33.277	5.867	4.788	62.905	50.350	8,0	6,2
26/2	25/2	41.153	34.127	6.540	5.339	65.773	52.557	8,3	6,5
5/3	4/3	35.960	31.653	4.924	3.866	58.396	47.992	7,4	5,9
12/3	11/3	31.563	30.411	3.608	3.523	52.074	45.216	6,6	5,6
19/3	18/3	32.654	28.459	4.041	3.118	53.545	42.481	6,8	5,2
26/3	25/3	24.743	27.414	2.558	3.056	42.949	43.318	5,4	5,3

Konjunkturbarometer – Hele industrien

	Faktisk forløb i januar kvartal 1970 i forhold til oktober kvartal 1969			Forventet forløb i april kvartal 1970 i forhold til januar kvartal 1970		
	Mindre	Omtrent uændret	Større	Mindre	Omtrent uændret	Større
	Pct.					
Produktion	25 (10)	48 (60)	27 (30)	5	57	38
Antal beskæftigede arbejdere, ultimo kvartalet ..	9 (7)	69 (75)	22 (18)	4	76	20
Ordreindgang fra hjemmemarked	30 (24)	45 (56)	25 (20)	9	62	29
Ordreindgang fra eksportmarked	19 (17)	50 (53)	31 (30)	9	56	35
Færdigvarelagre, ultimo kvartalet	19 (14)	47 (61)	34 (25)	27	59	14
Råvarelagre, ultimo kvartalet	21 (23)	56 (64)	23 (13)	22	67	11
Samlede løbende investeringer	13 (7)	71 (72)	16 (21)	10	70	20
Investeringsplaner, ændret i kvartalet	4	85	11	.	.	.

Anm.: Tallene i parantes angiver forventningerne for januar kvartal, således som de fremgik af forrige konjunkturbarometerundersøgelse.

lavere i januar kvartal, men dog også lavere end skønnet, hvorimod indgangen af eksportvarer var noget større end ventet. Lagrene af færdigvarer er vokset mere end planlagt. De samlede løbende investeringer er steget med noget mindre end forventet.

Forventningerne til april kvartal synes at være ret optimistiske på baggrund af forløbet i januar kvartal. Der ventes at blive særlig kraftig stigning i produktionen og i indgangen af ordrer fra eksportmarkederne, men også til ordreindgangen fra hjemmemarkedet og til beskæftigelsen er forventningerne store.

P. M.
25/4 1970